

From the Mishnah to Maggid

Part 4: Why Don't We Talk More About the Korban Pesach at the Seder?

I. Pesach's Rupture and Reconstruction

1) Rabbi Jonathan Sacks's Haggadah

What happened next is one of the great, if quiet, dramas of history. The Jewish people, so bound to time and space – seeing God in history and its home in a specific land – reconstituted itself as a nation *outside* time and space. Prayer took the place of sacrifice. The study of Torah replaced prophecy. Repentance became a substitute for the great ritual of atonement performed by the high priest in the Holy of Holies. The synagogue – a building that could be anywhere – became a fragment of the Temple in Jerusalem. The Jewish people itself, once a nation in its own land, became a virtual community scattered through space, bound now by a mystical sense of collective responsibility (Israel, said Rabbi Shimon bar Yoḥai, is “like a single body with a single soul: when one is afflicted, all feel the pain”). In exile everywhere, Jews were at home in a text. The Torah, said the German poet Heinrich Heine, became “the portable homeland of the Jew.”

2) Hoshea 14:3

קחו עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵלֵי-יְהוָה אֱמַרוּ אֵלָיו כָּל-תַּשָּׂא עֹן וְקַח-טוֹב וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ:

Take words with you and return to the LORD. Say to Him: “Forgive all guilt and accept what is good; Instead of bulls we will pay [the offering of] our lips.

3) Taanit 27b

אמר לפניו: רבונו של עולם! תינח בזמן שביית המקדש קיים. בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם? אמר לו: כָּבֵר תִּשְׁנֵאתִי לָהֶם סֵדֵר קַרְבָּנוֹת, בְּזִמְנֵי שְׁקוּרָאִין בְּהֵן לִפְנֵי — מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאִילוֹ הַקְּרִיבוּם לִפְנֵי וְאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

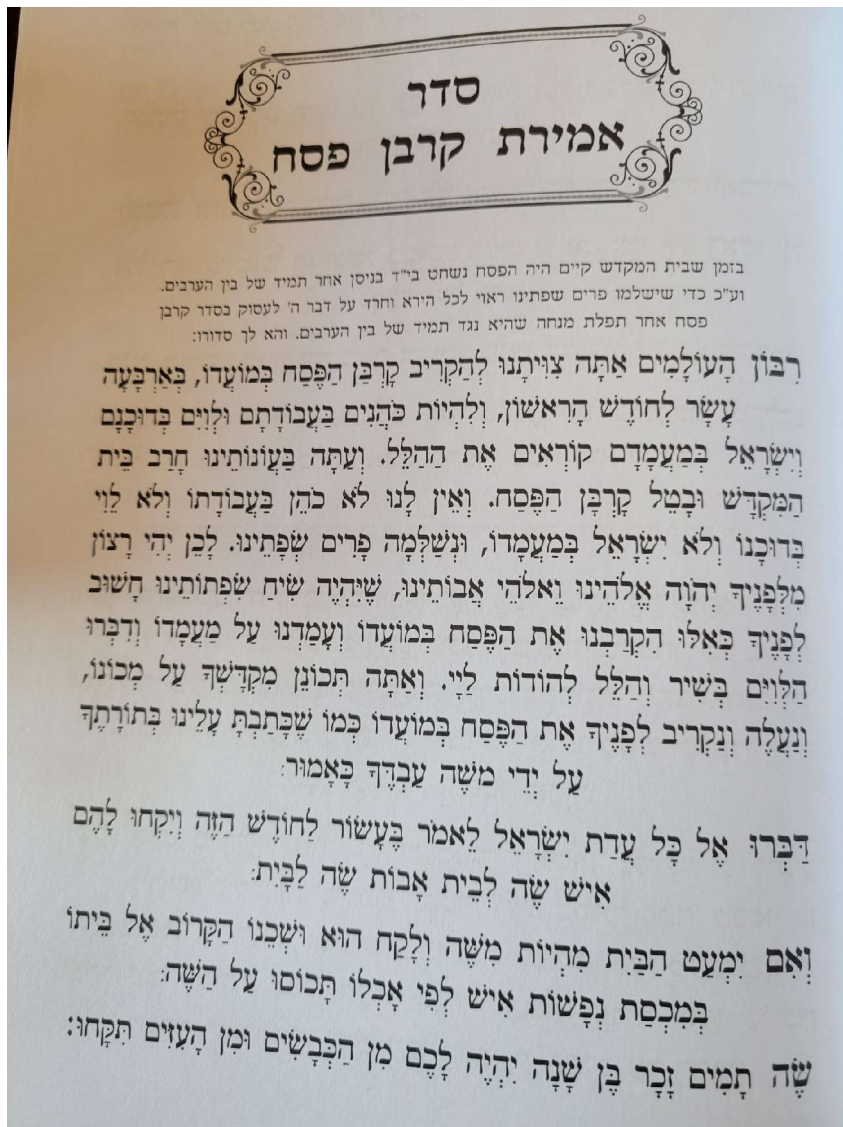
Abraham said before God: **Master of the Universe, this works out well when the Temple is standing, but when the Temple is not standing, what will become of them? God said to him: I have already enacted for them the order of offerings. When they read them before Me, I will ascribe them credit as though they had sacrificed them before Me and I will pardon them for all their transgressions.**

4) Menachot 110a

אמר רבי יצחק מאי דכתיב (ויקרא ו, יח) זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם:

Rabbi Yitzhak said: What is the meaning of that which is written: “This is the law of the sin offering” (Leviticus 6:18), and: “This is the law of the guilt offering” (Leviticus 7:1)? These verses teach that **anyone who engages in studying the law of the sin offering is ascribed credit as though he sacrificed a sin offering, and anyone who engages in studying the law of a guilt offering is ascribed credit as though he sacrificed a guilt offering.**

5) Seder Amirat Korban Pesach (found in some Haggadot)

6) Tosefta Pesachim 10:8

חייב אדם [לעסוק בהלכות הפסח] כל הלילה אפילו בינו לבין בנו אפילו בינו לבין עצמו אפילו בינו לבין תלמידו מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין בבית ביתוס בן זונין בלוד והיו [עסוקין בהלכות הפסח] כל הלילה עד קרות הגבר הגביהו מלפניהם ונועדו והלכו [להן] לבית המדרש

A man is obligated to be involved with the laws of Pesach the whole night, even if it [is only a discussion] between him and his son, even if it is between him and himself, even if it is between him and his student. It happened that Rabban Gamliel and the Elders were [once] reclining in the house of Beitos ben Zunin in Lud, and they were involved with the laws of Pesach the whole night until the call of the rooster. [Their students] raised the covering of the window from in front of them, and they [then] convened and went to the house of study.

7) Haggadah Shel Pesach

מעשה רבבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן-עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני-ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל-אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קריאת שמע של שחרית

Once, Rabbi Eliezer and Rabbi Yehoshua and Rabbi Elazar ben Azaria and Rabbi Akiva and Rabbi Tarfon reclined [for the seder] in Benei Brak. And they told of the Exodus from Egypt all that night; until their students came in and said, “Teachers – the time for saying the Shema of the morning has come.”

8) Yerushalmi Pesachim 10:5

תני רבי חייה. כנגד ארבעה בנים דיברה תורה. בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול. בן חכם מהו אומר. מה העלות והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אותנו. אף אתה אמור לו. בחזק לך הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים: בן רשע מהו אומר. מה העבודה הזאת לכם. מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל (שעה ושעה) [שנה ושנה]. מפיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו. בעבור זה עשה יי לי: לי עשה. לאותו האיש לא עשה. אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להיגאל משם לעולם. טיפש מהו אומר. מה-זאת. אף את למדו הילכות הפסח. שאין מפטירין אחר הפסח אפיקימון. מהו אפיקימון. שלא יהא עומד מחבורה זו ונגנס לחבורה אחרת. בן שאינו יודע לשאול את פתח לו תחילה. אמר רבי יוסה. מתניתא אמרה כן. אם אין דעת בבן אביו מלמדו.

Rebbi Ḥiyya stated “The Torah spoke about Four Children, a wise child, a wicked child, a stupid child, and a child who does not know how to ask. **What does the wise child say? What are the testimonials, the ordinances, and the laws, that the Eternal, our God, commanded us? Also you shall tell him, with a strong hand did the Eternal lead us out of Egypt, the house of slaves.** What does the wicked son say? *What does this service mean to you?* What is this exertion which you impose on us every (moment) [year]? Since he excluded himself from the community, also you shall tell him, *because of this did the Eternal do for me when I left Egypt.* For me, He did it, for that man He did not do it. If that man had been in Egypt, he would not have been worthy ever to be redeemed. What does the stupid child say? What is this? Tell him the rules of Passover, that one may not follow with an Afikoman. What is an Afikoman? That one not leave one company and join another company. With the child who does not know how to ask, you have to begin and initiate with him.” Rebbi Yose said, that is what the Mishnah says, “if the son does not know how to ask, his father instructs him.”

9) Mechilta Pischa 18

נמצאת אומר, ארבעה בנים הם: אחד חכם, אחד טפש, אחד רשע, אחד שאינו יודע לשאול. חכם מה הוא אומר? (דברים ו,כ) "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו" אותנו? אף אתה, פתח לו בהלכות הפסח, אומר לו: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומון. טפש, "לאמר: מה זאת? ואמרת אליו: בהזקק יד הוציאנו יי ממצרים, מבית עבדים." רשע אומר (שמות יב,כו) "מה העבודה הזאת לכם?" ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל, אף אתה, הוציא מן הכלל, אומר לו: (שמות יג,ח) "בעבור זה עשה יי לי", לי, ולא לך! אלו היית שם, לא היית נגאל. ושאנו יודע לשאול, את פתח לו! שואמר: (שמות יג,ח) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים."

There are four sons: a wise son, a wicked son, a simple son, and one who does not know how to ask. What does the wise son say? "What are the testimonies and the statutes and the judgments that the L-rd our G-d commanded us?" — you, likewise, "open" to him in the halachoth of Pesach — "ein maftirin achar hapesach afikoman." What does the wicked son say? (Exodus 12:26) "What is this (Pesach) service to you?" "to you" and not to him. Because he disassociated himself from the congregation and denied the foundation (of the faith), you, likewise, blunt his teeth and tell him (Ibid. 13;8) "Because of this (the mitzvot) the L-rd wrought for me when I went out of Egypt." For me and not for you. Had you been there, you would not have been redeemed. What does the simple son say? (Ibid. 14) "What is this?" And you shall tell him (Ibid.) "With might of hand did the L-rd take us out of Egypt from the house of bondage." And he who does not know how to ask, you open for him, as it is written (Ibid. 8) "And you shall tell your son on that day, etc."

10) Haggadah Shel Pesach

כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול. חכם מה הוא אומר? מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אתכם. ואף אתה אמור לו בהלכות הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומון: רשע מה הוא אומר? מה העבודה הזאת לכם. לכם – ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו: "בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים". לי ולא-לו. אלו היית שם, לא היית נגאל: תם מה הוא אומר? מה זאת. ואמרת אליו "בהזקק יד הוציאנו יי ממצרים מבית עבדים". ושאנו יודע לשאול – את פתח לו, שואמר, והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים. יכול מראש הדש? תלמוד לומר ביום ההוא. אי ביום ההוא יכול מבעוד יום? תלמוד לומר בעבור זה – בעבור זה לא אמרתי, אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

The Torah relates to four types of sons – one who is wise, one who is wicked, one with a simple nature, and one who does not know how to ask. The WISE SON what does he say? "What are the testimonies, the statutes and laws, that the LORD our God commanded you?" And you must tell him the laws of Pesach: "After eating the Pesach offering one does not eat anything more." The WICKED SON what does he say? "What is this service to you?" "To you," he says, not to him. When he sets himself apart from the community, he denies the very core of our beliefs. And you must set his teeth on edge and tell him, "Because of this the LORD acted for me when I came out of Egypt." "For me," and not for *him*; had he been there he would not have been redeemed. The SIMPLE-NATURED SON what does he say? "What is this?" And you must tell him, "With a strong hand the LORD brought us out of Egypt, from the grip of slavery." And the ONE WHO DOES NOT KNOW HOW TO ASK you must open [the story] for him, as it is said:

“And you shall tell your child on that day, ‘Because of this the LORD acted for me when I came out of Egypt.’”

One might have thought this meant from the beginning of the month. And so it says, “on that day.” Had it said only “on that day,” one might have thought [the obligation] applied during the day. And so it also says, “Because of this” – “because of *this*” can only be said when matza and bitter herbs are there before you.

11) Shemot 13:7-8

מצות לאכל את שבועת הנמים ולא-גרעה לה קמין ולא-גרעה לה שאר בכל-גבלה:
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:

Throughout the seven days unleavened bread shall be eaten; no leavened bread shall be found with you, and no leaven shall be found in all your territory.

And you shall explain to your child on that day, ‘It is because of what the LORD did for me when I went free from Egypt.’

II. Echoes of the Final Redemption in the Haggadah

12) Mishnah Pesachim 10:6

... וחזתם בגאולה. רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חזתם. רבי עקיבא אומר, כן ה' ..
אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך,
ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו', עד ברוך אתה ה' גאל ישראל:

...And he concludes with [a formula of] redemption. Rabbi Tarfon says: “Who redeemed us and redeemed our fathers from Egypt,” but he did not conclude [with a blessing]. Rabbi Akiva says: “So may the Lord our God and the God of our fathers bring us to other appointed times and festivals which come towards us for peace, rejoicing in the rebuilding of Your city and glad in Your service, and there we will eat of the sacrifices and the pesachim” etc. until “Blessed are You who has redeemed Israel.”

A. Ha Lachma Anya

13) Haggadah Shel Pesach

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין ייתי ויכל, כל דצריה ייתי ויפסח. השתא הקא, לשנה
הבאה בארעא דישראל. השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין

This is the bread of poverty our ancestors ate in the land of Egypt. Let anyone who is hungry come and eat. Let anyone who needs come and make Pesah (*yaitai ve-yifsach*). Now we are here; next year may we be in the land of Israel. Now we are slaves; next year may we be free.

14) Taanit 20b

כי הנה כרד ריפתא, הנה פתח לבביה, ואמר: כל מאן דצריך לימי וליכול

The Gemara further relates: **When Rav Huna would eat bread, he would open the doors to his house, saying: Whoever needs, let him come in and eat.**

15) Otzar Ha-Geonim Pesachim

כתב ח [בר] רב מתתיה מה שנהגו לומר כל דכפין ייתי ויכול
כך היה מנהג אבות שהיו מנביהין שלחנותיהם ולא היו סוגרים דלתותיהם והיו
אומרים ככה כדי שיבואו ישראל העניים שכניהם לאכול ולקבל שכר היו עושין זה.
ועכשיו שנעשו שכני עכורים יותר משכני ישראל ספרנסין אותם בתחלה כדי שלא
יחזרו על הפתחים ואחר כך מנביהין את השלחן ואומרים כמנהג ראשונים, ע"כ.

R. Matitya writes: regarding this practice of saying “Whoever is hungry, let him come and eat”:
Such was the custom of the Fathers (*minhag avoteinu*). They would remove their tables and not
close their doors, and they would say this in order that their poor Jewish neighbors would come
to eat, and they would receive reward for doing so. And now that there are more non-Jewish
neighbors than Jewish ones, we provide for the [poor] at the outset [well before the Seder] so that
they won’t have to go knocking on doors [on Seder night]. [Still,] after that we lift the table and
say [*kol dikhfin*] like the earlier custom.

16) Maaseh Rokeach, citing R. Nissim Gaon (11th century)

ע) מצאתי צמנילם סתרים דליתי מרצנא אליך אבא לא ה' סוגר דלתי הבית
אשר אנו יושבין בו כלל מעידנא ועד עתה כך מנהגינו סלנו
הדלתות הבית פתוחות כשיצא אליהו כלל לקראתו צמנא בלא עיכוז ואורינן צפסח
עמידין ליגאל שמי ליל שמורים הוא גדי המשומר משעת ימי צראשית תזכור ה'
(נראה שגיל לתלמידיו) וחסיר שלא ינעלו הבית צצניל אמנא עד צר הקציה ונשכר
האמונה עמידין לגאול :

I found in Megillat Setarim [from R. Nissim Gaon] that our Rabbi ... did not close the doors to
the house we were sitting in at all, from the beginning until now. This is our custom: the doors to
the house are open so that when Eliyahu comes we can go out to greet him quickly without
delay. And we say: on Pesach we are to be redeemed, as it says “this is a night of watching for
Hashem”...

B. Chasal Siddur Pesach and Le-Shana Ha-Ba'ah

17) Haggadah Shel Pesach

חסל סדור פסח פהלקתו, ככל משפטו וחקתו. כאשר זכינו לסדר אותו פן נזכה לעשותו. זך שוכן מעונה, קומם קהל עדת מי מנה. בקרוב נהל נטעי כנה פדוים לציון ברנה. לשנה הבאה בירושלים הבנויה

The Seder of Pesah is completed according to its law—according to all its judgements and statutes. *Just as we have merited to arrange it (le-sader oto), so too, may we merit to do it.* O Pure One who dwells in heaven, raise up the congregation too numerous to count. Soon lead the firm saplings, redeemed, to Zion, in song. Next year in the rebuilt Jerusalem!

18) R. Yosef Tov Elem (11th century), Yotzer for Shabbat HaGadol

אבא בחיל להתנצבך. במעמד פני תיבה. גשתי לרומם ולשגבה. מרשות דגול מרכבה ... אלהי הרוחות לכל בשר. חוק לעמו מסר. והזהירם בכתב מוסר. לבדוק חמץ אור לארבעה עשר: בשעה שאין בני אדם מצויים בשוקא. אור הגר יפה לבדיקה. אין בודקין לא לאור השמה ולא לאור הלכנה ולא לאור האבוקה. וצריך לברך על בעור חמץ פחקה ... ומוזגין לו כוס שני מארבעת האל. וכאן הבן מאביו שואל. מה נשתנה מלילות זה ליל. וגומר האגדה עד גאל ישראל ... זוכר בשלישי ברכת מזונו. ולשאר הבתים תחלה וטועם הכוס עד משלו אינו. ובירביעי הלל מצרי לתנו. כל יטעום פלום באישונו: קמעא לשמות מים וכונס. אם חולה הוא או אסטנס. ובעי למשתי סמרא משום אונס. לומר בתמישי הלל הגדול ישמנס. חסל סדור פסח פהלקתו. ככל משפטו וחקתו. כאשר זכינו לסדר אותו. פן נזכה לעשותו. זך שוכן מעונה. קומם קהל עדת מי מנה. בקרוב נהל נטעי כנה. פדוים לציון ברנה. ובבן ולה תעלה קדשה כי אתה קדוש ישראל ומושיע

With trembling I come to take my place in front of the holy ark. I approach to extol and to utter praise with the permission of Him who is chiefest among ten thousand. ... The God of all spirits of mankind delivered a Written Law unto His people and admonished them in the Oral Law to search for the leaven on the night of the fourteenth of Nisan, at a time when people are no longer in the marketplace. Only candlelight is fit for the searching. One may not search by the light of the sun, nor by the light of the moon, nor by the light of a torch. The regular benediction must be recited ... Then the second of the four cups is poured for him, and here the son asks his father: "Why is this night different from all other nights?" He continues with the reading of the Haggadah until "Who redeemed Israel." ... At the third cup one says Grace after meals. If he goes first to other houses (and says Grace for them) he should not drink the wine there. At the fourth cup he should recite the Egyptian Hallel (Psalms 113-119). From now on he may not partake of anything else this evening; he may, however, drink water. If he is sick or of feeble health and must drink wine, then he must strengthen himself to recite the Great Hallel (Psalm 136) over the fifth cup. The Passover Seder has reached its termination, / its law, its ritual and regulation. / As we were privileged to hold the celebration, / so may we merit its consummation. / Pure God, from heaven, Thy habitation, / raise up Thy people, the unnumbered congregation. /Speedily lead the seed of Thy plantation / redeemed unto Zion with exultation. And thus may sanctification ascend unto Thee, for Thou art the Holy One of Israel, the Savior!

19) Birds' Head Haggadah (c. 1300)

20) R. Yitzchak Tyrnau (15th century), *Sefer Ha-Minhagim*

ומברך בורא פרי הגפן, ושותין רוב רביעית בהסיבה ומברך אחריו (ז) ברכה מעין ג' כדפ"ל. ואומרים לשנה הבאה בירושלים וחסל סידור וכו'. אדיר הוא יבנה ביתו וכו'

One blesses “borei peri ha-gafen,” and drinks most of a *revi'it* while leaning and blesses afterwards a *bracha me-ein shalosh* as explained earlier. And one says *le-shanah ha-ba'ah birushalayim* and *chasal siddur* etc. *Adir hu yivneh beito* etc.